

МОДУЛ 2:
Развитие на детето и последици от
насилие

Развитие на детето и последици от насилие: цели

- Да се разгледат основните характеристики на етапите в процеса на развитие на детето от 0 до 18 години
- Да се разгледа как насилието над децата в семейството повлиява тяхното развитие

Ключови характеристики на периода 0-3 години

При идеални условия:

- Детето бележи бум в развитие на обща и фина моторика, когнитивно, комуникативно, социално-емоционално развитие;
- Детският мозък се развива най-бързо чрез това, което детето прави и повтаря многократно;
- Мозъкът е най-невропластичен - учи всеобхватно;
- Пълноценното хранене и условията на живот са критично важни.

Ключови характеристики на периода 0-3 години

Сигурната база:

развиване на привързаността за психологическо оцеляване на бебето

- Привързаността е психологическа връзка между двама души (Боулби). Тя се случва естествено, в естествените отношения на бебето с майка му, а по-късно и с други възрастни от близкото обкръжение.
- Когато майката разбира и отговаря на нуждите на бебето по добър начин, то разбира, че светът е добро място, то има **сигурна база**.

Ключови характеристики 0-3 години

Основни задачи на периода (Ериксън) са:

- **изграждането на базисно доверие към света (до 1 г.).**

Решаващо условие за изглаждането на доверие е наличието на човек, който откликва на нуждите на бебето.

Невъзможността да се изгради базисно доверие към света води до сериозни нарушения в способността на индивида да установява връзки и да проявява интерес към обкръжението му.

- **изграждане на чувство за автономност (2-3 г.)**

Това се постига чрез контрола над собствените импулси. Научава се да ходи, да

0-3 години: потенциално влияние на насилието

• Детето може да расте по-бавно от очакваното - без физиологични причини за това;

• Да има затруднения във всички сфери на развитие;

• Тежкото физическо насилие, negliжирането и липсата на психологическа връзка с детето може да доведе до влошено здраве и дори до смърт;

• Разстроена привързаност, безразборна дружелюбност, не играе, трудно се успокоява, лесно се разстройва, или е вяло и безразлично, трудна регулация на емоциите и поведението.

Ключови характеристики 4-7 години

- Растежът е по-бавен;
- Усъвършенстват се грубите и фините двигателни умения;
- Усъвършенства се самостоятелността;
- Развитие на символичната игра – детето играе ролеви игри, фантазира;
- Развива увереност чрез игра и социално взаимодействие;
- Детето може да използва мисловни представи за обекти;

4-7 години

Основна задача на този период (Ериксън) е развиването на **собствена инициативност**.

Детето се опитва да бъде като родителите си, които са толкова силни и големи. Успешното преминаване през фазата завършва с идентификация с родителя от същия пол.

Детето играе, опознава света и в края на периода то знае какво може и какво - не, овладяло е конструктивни начини да изразява агресивността си.

Неподходящото родителско поведение като прекалените наказания могат да ограничат инициативността и въображението на детето и водят до развиване на чувство за вина, което може да бъде основа за различни невротични проблеми в по-зряла възраст.

4-7 години: потенциално влияние на насилието върху развитието

- Детето може да расте по-бавно от очакваното без физиологични причини за това;
- Регрес и забавяне в развитието;
- Забавено развитие на фините или грубите двигателни умения;
- Дефицити на вниманието и оперативната памет;
- Трудно учи, трудно разбира и спазва правила и граници;
- Несигурност, страх от нови ситуации, оттегляне или обратното – агресивност, поведенчески затруднения, лабилност.

Ключови характеристики 7-12 години

- Детето продължава да расте, но по-бавно;
- Детето постъпва в училище;
- Детето създава значими връзки с други възрастни – извън семейството като учители, тренъори и др.;
- След десетата година започва пубертетът;
- Развива се способността за логическо мислене;
- Групата на връстниците става много важна. Чрез нея детето търси потвърждение на своите постижения, а това е важно за

7-12 години

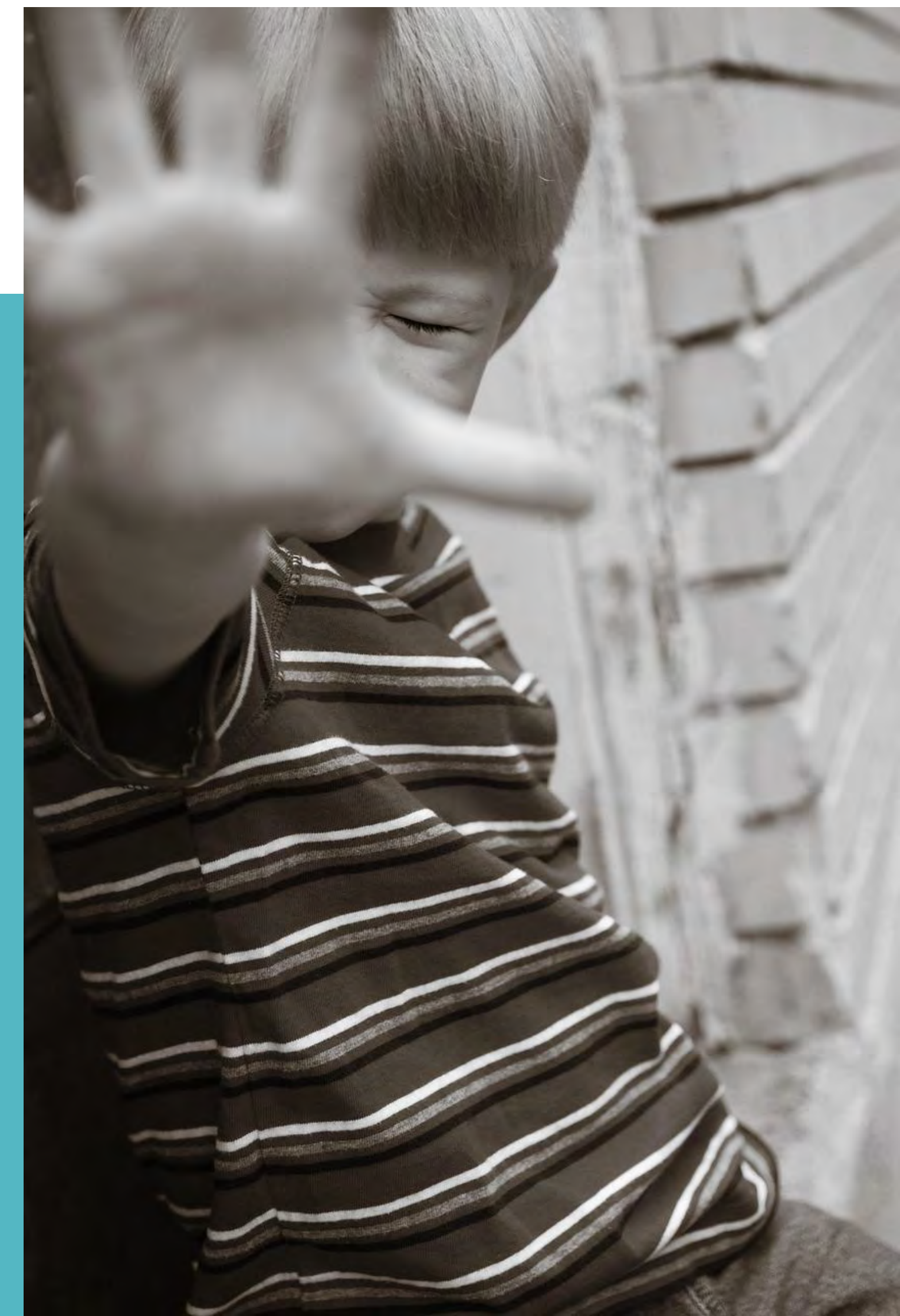
Основната задача на този период (Ериксън) е детето да има **постижения, да създава, да изгражда**. Започва организирано обучение, където детето овладява умения. Това му носи радост. То иска да се изявява. Развива значими отношения с други възрастни извън семейството.

Прекомерното изискване за успехи и постижения към детето в тази фаза и липсата на насърчаване и подкрепа води до усещане за малоценност. Това може да е основа за развитието на невротични и афективни разстройства.

7-12 години: потенциално влияние на насилието

- Детето може да расте по-бавно от очакваното - без физиологични причини за това;
- Тежкото физическо насилие, negliжирането и липсата на психологическа връзка с детето може да доведе влошено здраве и дори до смърт;
- Затруднения в ученето, трудна концентрация, по-ниски резултати или точно обратното;
- Затруднено социално общуване и/или изолация;
- Поведенчески проблеми – бягство от дома или училище, предизвикателно поведение, агресивност или обект на училищен тормоз;
- Психично страдание.

Ключови характеристики 13-18 години

- Скок на растежа и полово съзряване;
- Ускоряване на пубертета;
- Изследване на интимните взаимоотношения;
- Развива се абстрактно и хипотетично мислене;
- Значение на групата връстници за сметка на семейството;
- Повишаване на независимостта и “чувство за себе си”;
- Търсене на идентичност – кой съм аз, какъв съм аз, на кого приличам или искам да приличам?

Ключови характеристики 13-18 години

Основна задача е (Ериксън) **развитие на чувство за идентитет (кой съм аз)**. Това е период на бурни телесни и сексуални промени.

Ключово е значението на групата връстници. Юношата се обръща към групата от връстници за сметка на семейството и родителите.

Един от парадоксите на юношеството е желанието за свобода и потребността да бъдат контролирани, да бъдат самостоятелни и да получат подкрепа и одобрение (**психологическо отделяне от родителите**).

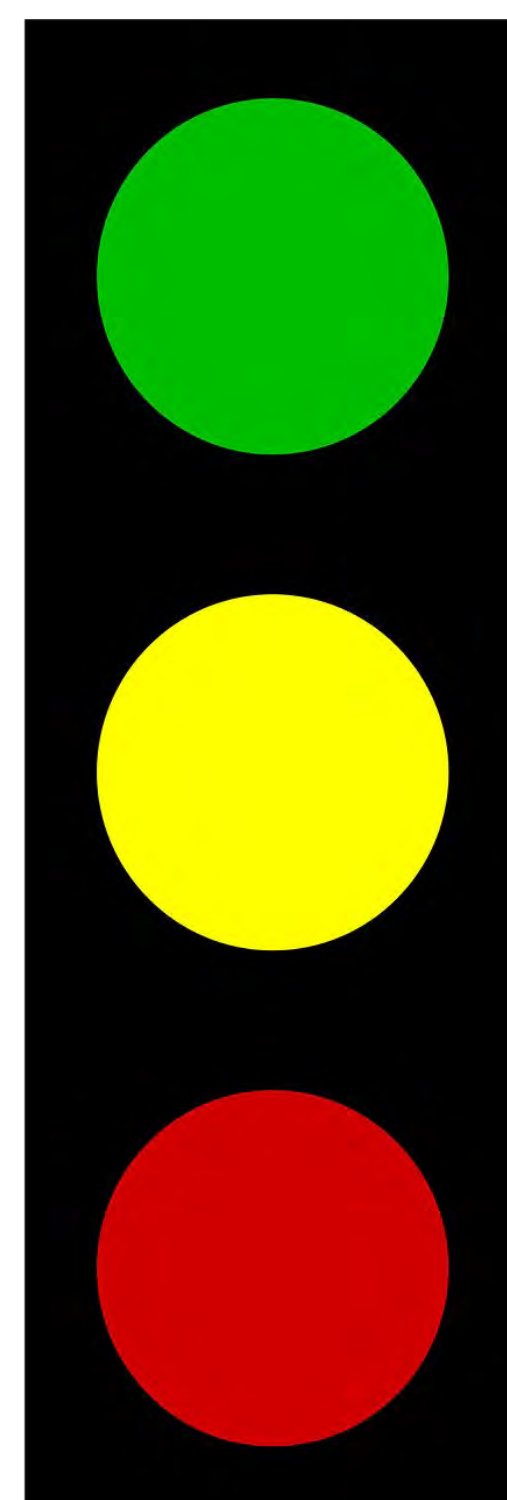

13-18 години: потенциално влияние на насилието

- Неглижирането на базовите и здравните нужди може да доведат до влошено здраве;
- Хранителни разстройства – анорексия, затлъстяване и др.;
- Лоши грижи за себе си, неглижиране, лоша хигиена;
- Недобро представяне в училище или обратното;
- Ниска самооценка;
- Затруднена идентичност и объркване на ролите;
- Поведенчески прояви: тревожност и самонараняване, гняв и насилие, изолация;
- Злоупотреба с вещества и алкохол;
- Участие в престъпна дейност;
- Излагане на сексуален риск;
- Сложни отношения с връстници;
- Стрес и посттравматичен стрес.

Влияние на токсичния стрес върху детското развитие

Положителен стрес

Поносим стрес

Токсичен стрес

Видео: Какво се случва в мозъка **на детето при травматично**

Литература и допълнителни ресурси

1. Bowlby, J. 1982/1969). *Привързаност и загуба: Том 1. Привързаност (второ издание)*. New York: Basic Books.
2. Erikson, E. (1995) *Childhood and Society*. Vintage. Лондон.
3. Glenn, C.R., Kleiman, E.M., Kellerman, J., Pollak, O., Cha, C.B., Esposito, E.C., Porter, A.C., Wyman, P.A. и Boatman, A.E., (2020). Годишен преглед на научните изследвания: Мета-аналитичен преглед на броя на самоубийствата в световен мащаб в подрастващи. *Journal of child psychology and psychiatry*, 61(3), pp.294-308.
4. McCloud, S. (2018) Теория за когнитивното развитие на Жан Пиаже. Просто Психология. <https://www.simplypsychology.org/simplypsychology.org- Jean-Piaget.pdf>